

Mötesanteckningar

Samrådsmöte

Uppföljande avgränsningssamråd med anledning av SMA Mineral AB:s planerade täktverksamhet vid Bunge Stucks

26 mars 2026, Clarion Wisby Hotel, Erlanderska rummet, klockan 09:00 – 11:30.

Deltagare:

SMA Mineral AB (härefter SMA eller bolaget): Sandra Lindgren (miljöchef), Krister Backlund (chefsgeolog), Tobias Skarphagen (platschef, Stucks), Patrik Svensén (CQO, projektansvarig), Charlotta Andersson Jensen (COO), Jesper Samuelsson (platschef Gåsgruvan och Berga, tidigare arbete med produktionsplanering vid Stucks)

Ecogain: Kaj Svahn (natur- och artspecialist, ansvarig för inventeringar och arter), Kristina Johansson (projektledare), Josefin Ohlson (biträdande projektledare)

WSP: Erika Lindqvist (Hydrogeolog)

Hydrologica: Jakob Eng (Hydrogeolog)

Länsstyrelsen Gotland (härefter Länsstyrelsen): Amanda Hederén (ansvarig handläggare för ansökt verksamhet och tillsynsansvarig), Henrik Johansson (naturvårdshandläggare), Lena Kulander (miljöskyddsfrågor och tidigare tillsynsansvarig för Stucks), Betty Hines (miljöskyddshandläggare och Sevesohandläggare), Emelie Åström (vattenhandläggare grundvatten), Stefan Persson (enhetschef miljö och vatten) Christoffer Flistedt (naturvårdshandläggare).

Region Gotland (härefter Regionen): Max Sundberg Wallman (samhällsbyggnadsförvaltningen, planering så som översiktsplan, VA-plan med mera), Anders Lindholm (strateg, samhällsplanering), Karin Åkerlund (VA-och avfallsfrågor).

1 Mötesstart

Bolaget genom Kristina inleder och presenterar upplägget och alla presenterar sig.

2 Ansökt verksamhet

Bolaget redogör för den verksamhet SMA planerar. Tåktverksamheten kommer att innebära att fördjupning inom ianspråktaga områden. Som mest kommer ansökan omfatta en verksamhetstid om 30 år, med en total brytvolyt om 45 miljoner ton. Som mest två miljoner ton om året. SMA avser inte att ändra tillståndsgiven hamnverksamhet.

På fråga om vilket brytdjup 45 miljoner ton är räknat på svarar bolaget att det slutliga brytdjupet inte är beslutat.

Bolaget redogör för att verksamheten ser ut som om den tidigare beskrivits avseende sprängning, krossning och så vidare. SMA har tittat närmare på möjligheten att ordna transportband ner till hamnen. Transportband innebär ianspråktagande av Natura 2000-område längs med vägen och SMA har därför valt att inte gå vidare med den transportlösningen.

Angående Seveso så kommer SMA att utreda vidare om sprängmedel kommer att förvaras i sådan omfattning att verksamheten blir en Seveso-anläggning. Länsstyrelsen frågar om Sevesoanläggningen kommer vara på den lägre eller högre kravnivån. Bolaget informerar att det eventuellt är fråga om en Sevesoanläggning som kommer att omfatta den lägre kravnivån. Länsstyrelsen klargör att den lägre nivån inte kräver att bolaget tar fram en säkerhetsrapport.

Bolaget redovisar potentiellt brytområde och potentiellt verksamhetsområde. På fråga klargörs att ingen verksamhet inom hamnområdet avser omfattas av planerad ansökan. Hamnverksamheten, inklusive lagring inom hamnområdet, omfattas redan av tillstånd och i den delen avser bolaget inte att göra några ändringar.

3 Preliminära resultat av utförda utredningar

3.1 Naturmiljö

Kaj redogör för de utredningar som har utförts i och utanför det potentiella verksamhetsområdet. Som förväntat finns höga naturvärden i området kring det potentiella verksamhetsområdet. I verksamhetsområdet finns visst naturvärde, särskilt i de äldre delarna där viss vegetation har återhämtat sig. Stora delar av det potentiella verksamhetsområdet utgörs dock av övrig

värdeklass 6, det vill säga att området inte har något värde för biologisk mångfald.

Länsstyrelsen frågar om Lillträsk och Hauträsk kan komma att påverkas av en brytning på djupet då det är troligt att sjöarna är grundvattenmatade. Bolaget kommer att komplettera sina utredningar av naturmiljön i sommar efter behov och tar med sig frågan om det finns risk att Lillträsk och Hauträsk påverkas av en fördjupning av tälten.

3.2 Fridlysta och rödlistade arter

Kaj redogör för de fridlysta arter som identifierats i och kring det potentiella verksamhetsområdet. Inom det potentiella verksamhetsområdet har främst fåglar, fjärilar och insekter som i de flesta fall rör sig genom området men inte är beroende av miljöerna där, hittats. Därtill finns vissa orkidéer inom det potentiella verksamhetsområdet liksom ett exemplar av avarönn (aggregat). Bolaget kommer under året att närmare utreda vilken art av rönn det rör.

Länsstyrelsen lyfter att avarönnen är fridlyst enligt art- och habitatdirektivet och att länsstyrelsen tolkat att även bungenönnen omfattas av fridlysningen. Länsstyrelsen har föreslagit att bungenönnen omfattas av den nationella fridlysningen.

Kaj redogör för att det finns ett stort antal fridlysta arter utanför det potentiella verksamhetsområdet. Inom verksamhetsområdet har bolaget i sina utredningar inte kunnat identifiera någon föringring av apollofjäril och inga fynd har gjorts av berguv eller hasselsnok kring tälten under inventeringarna.

Avseende rödlistade arter så har det totalt inom det inventerade området identifierats 310 rödlistade arter, däribland en rostekel som i tidigare rödlistor bedömts som utdöd. Inom det potentiella verksamhetsområdet har ca 90 rödlistade arter identifierats, rörande främst nattfjärilar och andra insekter som inte nödvändigtvis är knutna till området. Därtill har vissa rödlistade växter och fåglar identifierats.

De i Natura 2000-området utpekade Natura 2000 arterna har identifierats främst utanför det potentiella verksamhetsområdet. Inom verksamhetsområdet har ett exemplar av avarönn (aggregat) hittats.

3.3 Preliminär bedömning av påverkan

Sammanfattningsvis bedöms effekterna på naturmiljö och arter vara begränsad vid en utökning av täktverksamheten på djupet. Viss förekomst av fridlysta och rödlistade arter finns inom täktområdet och de kommer att påverkas. Sett till vardera arts totala population i närområdet rör det sig dock om en liten andel. Den preliminära bedömningen är vidare att det kommer

vara begränsade kanteffekter utanför täktområdet med anledning av den bergvägg som finns ut mot omgivande natur. Framåt kommer fokus vara att närmare utreda våtmarkerna i verksamhetsområdets närområde för att säkerställa att de inte påverkas vid en fördjupning av tåkten.

Under året kommer utförd naturvärdesinventering att kompletteras, artskyddsutredning och Natura 2000-utredning liksom teknisk beskrivning, efterbehandlingsplan och avfallshanteringsplan att utföras. Dessutom pågår fortsatt hydrologiska utredningar avseende både hur vattnet kan hanteras inom och utanför täktområdet och hur omgivningspåverkan kan begränsas.

Länsstyrelsen frågar om bolaget har en preliminär utformning av efterbehandlingen. Bolaget återkommer till punkten lite senare.

3.4 Grund och ytvatten

Jakob redogör för vad som gjorts. Sammanfattningsvis har geofysiska undersökningar utförts och 16 nya borrhål borrats. I borrhålen har vattenkemin undersökts liksom bergets genomsläpplighet.

Bolaget har nu 30 mätpunkter för grund och ytvatten (varav 21 avser grundvatten).

En numerisk modell håller på att tas fram, men är ännu inte klar. Som underlag till modellen kommer bland annat SMHI:s beräkning av nettonederbörd användas. Bolaget har kartlagt salt i grundvatten, både i de nya borrhålen samt i de som funnits sedan tidigare.

3.4.1 Geofysiska kartläggningsmetoder

SkyTEM /helikopterflygning, tTEM (i tåkten, på vägar och större stigar) och TEM2Go (mätt med bärbar antenn på de områden där det inte gått att köra) har använts för att kartlägga geofysiken i området. TEM-tekniken störs ut av strömförande infrastruktur varför vissa områden främst utanför det potentiella verksamhetsområdet inte kunnat undersökas med tekniken. TEM-undersökningarna möjliggör att tolka hur berget ser ut.

Alla mätkällor har sammanställts i en modell som visar på bergets sammansättning. Modellen har kompletterats med data från tidigare hydrotester och ett preliminärt resultat har tagits fram.

Resultatet visar på att berget består av ren kalksten som uppstått runt Bungeberget som förr var ett rev. På djupet i berget hittas mägersten. Bolaget avser att i sin fördjupning endast fördjupa tåkten inom den rena kalkstenen och inte gå ner i mägerstenen som är betydligt mer vattenförande. Ytterligare borrhål övervägs inom befintligt täktområde för att med högre precision utreda var gränsen går mellan mägersten och ren kalksten.

3.4.2 Borrhål

Nya borrhål har gjorts, både djupa ner till cirka -5 m över havet och ytliga, för att kunna övervaka grundvattennivåer och mäta bergets genomsläpplighet på olika djup genom manschett-tester.

3.4.3 Hydrauliska tester

De hydrauliska testerna visar att det översta berget inte är tätt (översta 0 – 5 eller ställvis 10 m).

Kommer man ner under 10 meters djup under mark är 75 % av de hydrauliska testerna sådana att det inte går att mäta något vatten som går ut i berget, således är det berget relativt tätt. De mest vattenförande sektionerna som mäts i djupet har god korrelation till där mägersten finns enligt de geofysiska utredningarna.

Ner mot Lillträsk och Strå by har ytterligare vattenförande lager lokaliserats. Att utöka täkten åt nordost, utanför nuvarande utbredning, är därför ett dåligt alternativ hydrogeologiskt. I övriga riktningar ut från täkten visar mätningarna på tätt berg.

Ytberget, med inslag av epikarst, har hanterats separat från det djupare berget. Eventuella horisontella sprickor fångas också upp av de gjorda mätningarna.

3.4.4 Numerisk grundvattenmodell

En numerisk grundvattenmodell håller på att byggas: mycket data är instoppad i modellen så som topografi, jordlager i den mån de finns, bergets genomsläpplighet och nettonederbörd. Modellområdet är stort och modellen kommer vara som bäst nära täkten där mer data finns. Modellen kommer också möjliggöra för att beakta olika klimatscenarier.

3.4.5 Kartläggning av salt i grundvatten

Omfattande studier av salt i grundvattnet gjordes kring 2009. Nu har nya kloridprover tagits med möjlighet att ta prover på specifika djupa. Prover har tagits både nära vattenytan och nära botten av borrhålen i alla nya borrhål samt provtagning i så många som möjligt av de gamla borrhålen som funnits tillgängliga. Detta för att kunna undersöka vad som hänt de gångna 16–17 åren. Resultaten visar generellt låga nivåer av klorid. I två punkter hittas halter över 100 mg/l i den ytligare delen av vattenkolumnen. De andra proven som hade förhöjda nivåer över 100 mg/l detekterades i det djupare delen av vattnet.

Länsstyrelsen informerar om att en översyn sker av miljökvalitetsnormerna och att tröskelvärdena för klorid i grundvattenförekomsten troligen kommer

att sjunka enligt de nya normerna. Vad de nya tröskelvärdena kommer vara är ännu inte klart. Lutar åt att tröskelvärdet kommer vara beslutat kring 80 mg/l. Beslutet tas troligen kring 2027.

På fråga informerar Jakob att det inte går att utläsa en generell gradient av resultaten var punkterna med högre saltvattenhalt är belägna. Två prov visar på kloridhalter över 300 mg/l i djupt grundvatten, bägge dessa ligger väster om tälten och är prover som togs 2009. De två punkterna med halter i det ytliga grundvattnet som överstiger 100 mg/l vid provtagning 2025, är belägna ca 700 m från tälten i västlig respektive nordlig riktning. Båda punkterna ligger lågt i topografin vilket möjliggör uppströmning av djupt grundvatten och på en nivå under Litorinavallens nivå.

Vad är skillnad på ytligt och djupt grundvatten? I mätningarna i borrhålen avser ytligt grundvatten några meter ner i borrhålet och djupt grundvatten så djupt som det har varit möjligt att mäta. Även konduktiviteten i borrhålen har loggats, vilket har använts för att bedöma på vilket djup i borrhålen proverna skulle tas.

Sammanfattningsvis kan bolaget konstatera att det i de borrhål som uppvisar förhöjda kloridhalter rör sig om små kvantiteter vatten som flödar igenom berget vid dessa punkter, eftersom salthalterna i annat fall hade blivit utspädda.

3.4.6 Vattenprovtagning

Bolaget har sett över vilka prover som tas och hur de tas. Ytterligare ett antal ämnen har tagits med, utöver gällande kontrollprogram, även om det inte finns några indikationer på att ämnena finns i pågående verksamheten (som PFAS). Bolaget tar prover kvartalsvis under en årscykel samt provtar i tre punkter i vatten som leds bort från tälten månadsvis. Avseende PFAS används Eurofins stora PFAS-paket, exakt vilka PFAS-ämnen som ingår vet bolaget inte. Regionen lyfter att bolaget bör säkerställa att TFA, ett ultrakort PFAS, bör mätas om det inte görs idag.

Efter en paus fortsätter samrådet

3.4.7 Ytvatten

SMHI:s publika data rörande ytavrinningsområden uppdaterades nyligen. I dessa avrinningsområden har SMHI inte tagit någon hänsyn till att tälten ligger där den ligger. Bolaget har därför varit ute i syfte att kartlägga avrinningsområdena i större detalj. Då merparten av allt ytvatten avleds

genom sprickor i berget har det generellt antagits att vattnet i huvudsak följer topografin, med vissa lokala avvikelser. Sprickplanen lutar ut från tåkten åt norr och väster vilket medför att om man lämnar verksamhetsområdet så kommer vatten att rinna bort från tåkten på Båstetråksidan.

SMHI:s avrinningsområden tar inte heller hänsyn till kulverten som leder vatten från dagbrottsjön till diket som löper norrut från tåkten och vidare till Hautråsk.

En del vatten som idag leds till Hau tråsk hade runnit till Båstetråsk ifall tåkten inte fanns, men så har inte varit fallet på flera decennier. Den nya verksamheten bedöms således inte medföra någon direkt ytvattenpåverkan på avrinningsområdet till Båstetråsk. Indirekt kan en fördjupning dock innebära viss omföring från Båstetråks till Hau tråks avrinningsområde genom att något av det vatten i tåktens närhet som skulle runnit mot Båstetråsk i stället infiltrerar och rinner in i tåkten.

Lånsstyrelsen frågar om bolaget planerar att fortsätta leda lånshållningsvattnet till havet? Bolaget har ännu inte beslutat i frågan och tar gärna emot lånsstyrelsen synpunkter i den delen.

Lånsstyrelsen informerar om att den berörda grundvattenförekomsten riskerar att inte nå god kvantitativ status i nästa förvaltningscykel, och att det därför kan kråvas att man återför vatten till grundvattenförekomsten. Utifrån den aspekten bör bolaget utreda alternativ till att leda vattnet ut i havet. Bolaget tar med sig frågan kring hur de skulle kunna bidra till att höja den kvantitativa statusen i grundvattenförekomster.

Idag går mellan 104 000 och 140 000 m³ lånshållningsvatten till Östersjön.

Vatten från dagbrottsjön går genom en kulvert och sedermera ett öppet dike till Hautråsk.

SMA erfor att det var många på det publika samrådet som ansåg att lånshållningsvattnet borde tas tillvara. Regionen lyfter frågan om det vore möjligt att använda lånshållningsvattnet för att öka vattentillrinning till Båstetråsk, alternativt att låta vatten renas och sedan användas som dricksvatten. SMA är öppna för att titta på lösningar som skulle förbättra vattensituationen. En investering eller åtagande om att ta hand om vattnet förutsätter att det finns en mottagare eller användning av det vatten som tas om hand.

På fråga kring om bolaget ser 0 meter över havet som en lägsta gråns för brytning svarar bolaget att det avgörande fråmst är hur djupt den rena kalkstenen finns i berget. Preliminåra data visar på att den rena kalkstenen också finns en bit under havsnivå. I och med att det inte finns någon hydraulisk koppling till havet ser bolaget inte 0 meter över havet som en gråns för brytningen. Det är inte relevant att förhålla sig till havsnivå utan fråmst

att undvika att komma ner i de vattenförande lagren i mörgelsten. Det är mycket möjligt att tärkten kommer att få olika djup på olika platser beroende på hur berget är sammansatt.

3.4.8 Skyddade yt- och grundvattenförekomster

Grundvattenförekomsten Lärbro Fårösund är fortfarande en preliminär vattenförekomst i VISS. Snart dags för en ny förvaltningscykel och bolaget ställer därför frågan om hur de preliminära vattenförekomsterna ska hanteras. Länsstyrelsen framhåller att bolaget bör ta höjd för de nya vattenförekomsterna och att dess utformning troligen inte bör förändras så här sent i processen.

Regionen frågar om det i underlaget påstådda vattenskyddsområdet som utpekats av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen informerar om att vattenområdet är ett utpekad miljöskyddsområde som regeringen pekat ut. Det nya vattenskyddsområdet följer ytvattenavrinningen. Länsstyrelsen har yttrat sig kring att miljöskyddsområdet kan upphävas, något beslut är ännu inte fattat. Frågan om upphävande hanteras i Naturvårdsverkets ärendenummer NV-25-040439.

Hauträskån föreslås bli ytvattenförekomsten Hauträsk. Länsstyrelsen tar med sig frågan kring hur den nya ytvattenförekomsten kommer att bedömas och vilka normer som kommer gälla för den och återkommer.

3.5 Efterbehandling

Länsstyrelsen lyfter att efterbehandlingen ansågs för lite utredd i den senaste prövningen. Bolaget informerar om att man ännu inte tagit fram en preliminär efterbehandling men att man avser att göra det och att man gärna för en dialog med region och länsstyrelse för att optimera efterbehandlingen och vattenhanteringen både under drifttiden och därefter.

En diskussion förs kring påverkan av att låta vattenfylla tärkten. Jakob informerar om att mängden länshållningsvatten kommer att öka med en fördjupning.

3.6 Bullerutredning

Bolaget har låtit utföra en bullerutredning som visar på att riktvärdena för industribuller kommer att kunna innehållas. I det potentiella brytområdet närmast bostäderna i öster kommer verksamheten behöva begränsas till att en borrhög används i taget, för att inte överskrida riktvärdena.

Bolaget har undersökt möjligheten att modellera fram vibrationer och luftstötsvågar och då fått besked om att de inte är möjliga att räkna fram, utan

behöver mätas vid faktiskt verksamhet. Länsstyrelsen lyfter behovet av att bolaget i sin ansökan gör en bedömning av påverkan samt att bolaget redogör för tidigare uppmätta värden i samband med tidigare bedriven verksamhet. Bolaget kommer utreda ytterligare om det är möjligt att modellera påverkan av vibrationer och luftstötsvågor.

Länsstyrelsen frågar om bullervall utretts. Bolaget informerar om att bullervall i dagsläget inte utretts då riktvärdena för industribuller kommer att innehållas.

3.7 Riksintressen

Kommunen uppmärksammar bolaget på att Trelge skjutfält inte finns upptaget bland redovisade riksintressen. Riksintresset beslutades under förra året. Länsstyrelsen lyfter vikten av att bolaget undersöker kumulativt buller från skjutfältet. Bolaget tar med sig frågan.

SMA informerar om att de för dialog med Försvarsmakten och att Försvarsmakten önskat mer information om den planerade verksamheten och att de kommer att yttra sig igen kring sin inställning till planerad verksamhet.

3.8 Kulturmiljö

Tidigare utförd utredning kring arkeologi och kulturmiljö visar på att det inte finns några lämningar inom det potentiella verksamhetsområdet. Bolaget gör därför gällande att ytterligare utredningar inte är nödvändiga.

Länsstyrelsen informerar om att det finns lämningar mellan transportvägarna till hamnen och att en breddning av vägarna skulle medföra behov av ytterligare utredningar. Bolaget informerar om att det inte avser att bredda vägarna.

Länsstyrelsen lyfter att arkeologisk utredning ändå kan behövas och att de återkommer i denna del i deras skriftliga bemötande av samrådet.

3.9 Strandskydd

Bolaget informerar om att arbeten för att anlägga dagbrottsjön påbörjades 1980 varför bolaget gör gällande att sjön inte omfattas av strandskydd. Avseende diket som leder vatten från dagbrottssjön, via en kulvert, mot Hauträsk är det smalare än 2 meter vid medelvattenstånd varför också det är undantaget strandskydd. Länsstyrelsen delar bolagets uppfattning om att diket är smalare än 2 meter vid medelvattenstånd.

3.10 Nollalternativ

Bolagets utgångspunkt är att nollalternativet är nuvarande verksamhet och utformning.

Länsstyrelsen gör gällande att nollalternativet bör vara en efterbehandlad täkt och att det finns en efterbehandlingsplan från 1997 relaterad till tillståndet som lämnades 1998.

Bolaget lyfter att många förhållanden ändrats sedan 1997, inte minst med tillkomster av Natura 2000-området, och att det är komplicerat att ta fram ett nollalternativ utifrån en efterbehandlad täkt eftersom det är oklart vad en sådan efterbehandling skulle innebära. Diskussion uppstår varefter länsstyrelsen och bolaget beslutar om att fortsätta diskutera utformning av ett nollalternativ som blir hanterligt i prövningen.

3.11 Samråd och tidplan

Bolaget informerar om att samrådsmöte för allmänheten och de som bedömts vara särskilt berörda hållits under gårdagen. Inbjudan till samrådet annonserades i Gotlands tidningar och Gotlands allehanda och särskild inbjudan gick ut till de fastighetsägare som finns inom 1 km från de delar av fastigheten där det potentiella verksamhetsområdet är beläget.

Bolaget informerar om att de planerar för att kunna lämna in en ansökan i slutet av 2026. Avgörande är att det underlag som behövs för ansökan då finns på plats.

3.12 Övrigt

Region Gotland vill ha anstånd till 11–12 juni att inkomma med skriftligt yttrande efter samrådsmötet.

Kvaliteten i kalken varierar inom det potentiella brytområdet, men främst finns kalk av god kvalitet för stålindustrin och det är främst den kalken som SMA vill komma åt. I dagsläget finns behov av 2 miljoner ton kalk av stålqualität per år i Finland och Sverige.

Bolaget förtydligar att befintlig stentvätt kommer vara kvar och ingå i ansökan.

Avseende Natura 2000 så är bolagets utgångspunkt att inte påverka sådana områden. Däremot finns en risk för sådan påverkan därav att bolaget preliminärt bedömt ett behov av Natura 2000-tillstånd.

Bolaget önskar förtydliga att kross (inklusive sorteringsverk och efterkross) som finns idag är eldriven och kommer fortsatt att drivas på el. Därutöver kan mobila krossar behövas som troligen inte kommer vara eldrivna.

Bolaget önskar vidare tydliggöra att det inte är klarlagt om det är truckar som kommer att användas för att transportera stenen till krossning. Det utreds för närvarande. Någon form av lastbärande fordon kommer användas.

På fråga om hur övriga maskiner och fordon kommer att drivas informerar bolaget att man tittar över möjligheten till eldrivna fordon men att inget är beslutat. SMA jobbar generellt för att göra anpassningar i sina verksamheter för att minska sin miljöbelastning och CO2 utsläpp. Detta arbete är i enlighet med SMA:s policy om att minska utsläpp av CO2.

Mötet avslutas varvid Länsstyrelsen och bolaget kommer överens om att ha dialogmöte under juni månad för att närmare diskutera nollalternativ och efterbehandling.

Den presentation som visades vid mötet bifogas som bilaga 1.